

روشهای نوین برای وصول مطالبات

وصول مطالبات باتوجه به ارزش زمانی پول

محمد بصیرپور مهیار خواجه پور

شرکت توزیع نیروی برق استان اصفهان

چکیده:

در شرایط اقتصادی فعلی کشور توجه به نقدینگی و ارزش آن در انجام فعالیتهای اقتصادی از اهمیت بسزائی برخوردار است. صنعت برق نیز باتوجه به هزینه بر بودنش احتیاج به منابع نقدی فراوانی دارد. مهمترین منبع تأمین نقدینگی شرکتهای وابسته به وزارت نیرو درآمد حاصل از فروش انرژی می باشد. در حال حاضر این شرکتهای باتوجه به تنگناهای پولی باید تدابیر لازم را برای کسب بموقع درآمد اتخاذ نمایند.

در مقاله حاضر با در نظر گرفتن ارزش زمانی پول و میزان بدهی مشترکین به شرکتهای برق منطقه ای به بررسی میزان بدهی یک شرکت نمونه پرداخته شده است. باتوجه به ارزش زمانی پول خسارات حاصل از دیرکرد مشترکین در تادیه بدهیهایشان محاسبه و حجم زیانی که در اثر این معضل به آن شرکت وارد شده است، تخمین زده خواهد شد. در پایان به بررسی راههای وصول بموقع طلب از مشترکین پرداخته خواهد شد. سپس باتوجه به سیاستهای تشویقی، راههای مؤثر در انگیزش پرسنلی که در این راستا انجام وظیفه می نمایند پیشنهاد خواهد گردید. باشد که قدمی هر چند کوچک در اعتلای صنعت عظیم برق برداشته باشیم.

در گذشته درآمد در شرکتهای وابسته به وزارت نیرو با توجه به ساختار دولتی جایگاه محکمی نداشته است، وانگیزه لازم و کافی برای کسب درآمد و وصول مطالبات ایجاد نمی شده است. اصولاً همانطوریکه آمار و ارقام، کارآئی رادرواحدهای دولتی پائین نشان می دهد کسب درآمد نیز از این قاعده مستثنی نیست و همواره باید مطالبات دولت را با استفاده از ابزارهای قهری و تهدید و ترندهای اجباری وصول نمود. شاید مسئله مشکل فرهنگی باشد و برای مردم بدهی به واحدهای دولتی نسبت به سایر بدهیها ممتاز نباشد، مگر اینکه ترس از عکس العمل دولت و زیانهای بیشتر آنها را وادار به اعاده تعهداتشان نماید.

در سالهای اخیر بعلمت حذف کمکهای دولت و مسئله خودکفائی واحدها و مشکلات نقدینگی و کسب منابع باعث گردیده که وزارت نیرو تدابیر لازم را برای کسب درآمد منطقی و وصول مطالبات اتخاذ نماید. در شرکتهای وابسته به وزارت نیرو و انواع درآمد اصلی یا منابع مالی برای تأمین هزینه های پیش بینی گردیده که عبارتند از درآمد حاصل از فروش انرژی و منابع حاصل از فروش انشعابات برق.

درآمد حاصل از فروش انشعابات برق بدلیل اینکه تا وصول نگردد تعهدی انجام نمی گیرد و متقاضی مجبور است برای دریافت انشعاب و ارتباط با وزارت نیرو و استفاده از انرژی برق حق انشعاب را بپردازد، سهل الوصول تر است. وزارت نیرو برای وصول اینگونه درآمدها (هرچند هزینه های مورد نیاز را جواب نمی دهد)، ولی مشکل چندانی هم برای اکتیاف و وصول بموقع ندارد. اما نوع دیگر درآمدها که درآمدهای جاری محسوب می گردند و درآمدهائی هستند که مشترکین باید بابت مصرف انرژی الکتریکی بپردازند، وصول سخت تری دارد و عمدتاً برای وصول در صدی از این درآمدها نیاز به پیگیری و تلاش بیشتری می باشد.

افزایش بدهی مشترکین بطور دائم نشان می دهد که وزارت نیرو در این رابطه موفقیت چندانی

نداشته است. دلایل و علل این کمی موفقیت زیاد است که تماماً متوجه صنعت برق نیست و عوامل درونی و بیرونی فراوانی باعث شده است که وزارت نیرو نتواند به حق مسلم خود رسیده و تعهداتی را که بعهده او گذاشته‌اند بموقع و خوب انجام دهد.

سیستم و تعرفه‌های فروش انرژی از پیچیدگی خاصی برخوردار است و یکی از مدل‌های فنی و دقیق فروش کالا در ایران می‌باشد و حساسیت مشترکین در سیستم درآمد بصورت یکسان نیست و طبقات مختلف مشترکین جایگاه و نقش مختلفی را در سیستم درآمدی وزارت نیرو دارند. در یک شرکت نمونه تعداد مشترکین در هر تعرفه و سهم درآمد حاصل از فروش انرژی در پایان سال ۱۳۷۳ بشرح زیر می‌باشد.^(۱)

نوع تعرفه	تعداد مشترکین	درصد درآمد
خانگی	۷۸۷۷۴۶	٪۲۵
عمومی و تجاری	۱۴۳۴۳۹	٪۱۲
صنعتی	۳۷۶۶	٪۵۰
کشاورزی	۶۵۵۵	٪۱۲
برق موقت	—	٪۱

جدول فوق نشان می‌دهد که در شرکتی با داشتن حدود ۹۵۰۰۰۰ مشترک بالغ بر ۵۰٪ درآمد آن متعلق به ۱۲۰۰۰ مشترکین دیمانندی (۳۰ کیلووات به بالا) می‌باشد. پس ارزش آنرا دارد که برنامه ریزی‌های روی ۱۲۰۰۰ مشترک فوق با اولویت اول انجام داد.^(۲)

فروش انرژی

فروش انرژی برق در شرکتهای وابسته به وزارت نیرو بصورت تعهدی انجام می‌گیرد. بدین ترتیب که پس از مصرف انرژی توسط مشترک در دوره‌های یک یا دو ماهه کنتور مصرف کننده قرائت وجهت محاسبه و صدور صورت حساب برق مصرفی به کامپیوتر گزارش می‌گردد، سپس کامپیوتر برق مصرفی را محاسبه و صورت حساب صادر می‌نماید و این صورت حساب به واحدهای مربوطه ارسال و توسط مأموران تشخیص توزیع می‌گردد.

در شرایط فعلی برای صورتحساب یکماهه بدین ترتیب عمل می‌شود که مثلاً مشترک از تاریخ ۷۴/۱/۱ لغایت ۷۴/۱/۲۵ برق مصرف می‌کند (بدون پرداخت بهای مصرف برق) سپس توسط مأمور قرائت برق مصرفی تعیین می‌شود. مأمور تشخیص پس از قرائت کنتور قبض را به حسابداری بخش و حسابداری بخش به امور و پس از کنترل‌های لازم به کامپیوتر ارسال می‌نماید. کامپیوتر پس از بررسی پاسخ نسبت به صورتحساب‌گیری اقدام می‌نماید. تا تاریخ ۷۴/۲/۱۵، زمان مصرف صورتحساب‌گیری می‌شود.

مهلت پرداخت صورتحساب برای مشترک ۷۴/۲/۲۵ تعیین می‌شود و تا تاریخ ۷۴/۳/۱ برای تعیین پرداخت یا عدم پرداخت صورتحساب وقت صرف می‌شود. از اول خرداد به دریافت یا قطع برق مشترک اقدام می‌گردد. تا زمانی که برق قطع شود یا بهای آن وصول گردد حدود ۷۰ روز بطول می‌انجامد (از زمان اولین روز مصرف برق توسط مشترک). اینگونه مشترکین، مشترکینی هستند که برای آنان صورتحساب یکماهه صادر می‌شود و در ردیف مشترکین فشارقوی بوده که بهای انرژی دریافتی آنان حدود ۵۰٪ از کل درآمد را تشکیل می‌دهد. بقیه بصورت دوماهه صورتحساب برق مصرفی خود را دریافت می‌نمایند و زمان بیشتری را همزمان با مصرف برق دارند تا پول آنرا بپردازند.

اصولاً زمانی که صورتحساب صادر می‌گردد، سند حسابداری نیز تنظیم و برق مصرف شده به حساب بدهکار مشترک منظور می‌شود. ثبت حسابداری زیر در دفتر انجام می‌شود، و تا زمانی که مشترکین خوش حساب در صورتحسابهای یکماهه

بدهکار: مشترک بابت برق مصرفی ××××× ریال

بستانکار: درآمد ××××× ریال

هزینه برق مصرفی را پرداخت می‌کنند، حداقل یکماه طول می‌کشد. این تأخیر در پرداخت بهای برق مصرفی یکی از تنگناها و معضلات وزارت نیرو در زمان حال می‌باشد. شاید در زمان گذشته به این مسئله کمتر توجه می‌شد ولی بعلمت مشکلات نقدینگی و نیاز به منابع مالی، بدهی مشترکین این صنعت را با مشکل بزرگی مواجه نموده است. و در بعد کلان مملکت بدهی مشترکین به وزارت نیرو و بالغ

بریکصدوده میلیاردر تومان می باشد. باتوجه به افزایش قیمتها این بدهی صعودی بوده است. بدهی فوق نشانگر این است که فعالیت برای کسب درآمد موفق نبوده است. اصولاً ساختار شرکتها طوری است که به اندازه ای که روی هزینه ها تکیه می شود بر روی درآمدها دقت نمی شود.

بخش درآمد در ساختار وزارت نیرو پویائی لازم رانداشته است، واصلأ واحدی بنام درآمد در ساختار این صنعت عظیم نیست و هر قسمت از آن در واحدی جدا از دیگر واحدها و بصورت پراکنده انجام می شود. یک قسمت از فعالیت های درآمد در واحدهای مالی امورها و شهرستانها در حسابداری مشترکین انجام می گردد. این واحدها فقط اسناد فروش و وصول را صادر می نمایند و فعالیت های صورت حساب گیری و صدور قبوض در قسمتهای کامپیوتر صورت می پذیرد قسمت دیگر که فروش انشعاب و قراردادها است در واحدهای خدمات مشترکین شهرستانها و امورها و مرکز شرکتها انجام می گیرد.

مهمترین قسمت که از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و از سوی وزارت نیرو ابلاغ می شود، آئین نامه های اجرائی است که باید توسط مراکز شرکتها تجزیه و تحلیل شود. سپس جهت هماهنگی برای اجراء در واحدهای شهرستان دستورالعمل اجرائی یکنواختی تنظیم و به آنان ابلاغ گردد. واحدهای فوق هماهنگی لازم و کافی را بایکدیگر ندارند. پیگیری وصول مطالبات نیز در واحدهای مختلف و قسمتی هم در واحدهای فنی انجام می گیرد و بهمین دلیل روز به روز مانده بدهی افزایش می یابد.

برای مثال در یک شرکت نمونه مانده بدهی در سه سال اخیر به شرح زیر بوده است :

مانده بدهی در پایان سال ۷۲	۲۳۷۹۹۳۰۴۷۴۷ ریال
مانده بدهی در پایان سال ۷۳	۳۸۳۹۵۰۷۸۴۰۰ ریال ۶۱٪
مانده بدهی در آبانماه سال ۷۴	۵۳۷۴۳۰۷۳۰۰۹ ریال ۴۰٪

شرکت مذکور در بعضی مواقع مجبور شده است برای تأمین منابع خود اقدام به اخذ وام بابهه ۲۲٪ نماید. در صورتیکه اگر بتواند طلب خود را به صفر نزدیک کند و یا مدلی انتخاب نماید که بهای انرژی برق را مانند سایر کالاها قبل از مصرف وصول کند منابع سرشاری را بدست می آورد. مثال

زیردر شرکت نمونه نشان دهنده زیانی خواهد بود که وزارت نیرو از بابت بدهی برق مشترکین در یک شرکت از واحدهای خود متحمل می شود.

باتوجه به اینکه مانده بدهی مشترکین هر ساله افزایش می یابد و تاکنون موردی مشاهده نشده است که مانده بدهی نسبت به سال قبل کمتر شده باشد. مانده بدهی پایان سال ۷۳ را برای مدت پنج سال ثابت فرض نموده و بهره ازدست رفته و نهایتاً ارزش زمانی پول را در پایان سال پنجم بشرح زیر بدست می آوریم:

$$P = 38395078400 \quad \text{مانده بدهی پایان سال ۷۳ شرکت نمونه}$$

$$i = 18.5\% \quad \text{بهره پول در شرایط فعلی باتوجه به سرمایه گذاری پنج ساله}$$

$$P + iP = P(1+i) \quad \text{در پایان سال اول مبلغ اولیه بعلاوه بهره آن برابر است با}$$

$$iP(1+i) \quad \text{در پایان سال دوم برابر است با اصل بهره بعلاوه بهره ای که به آن تعلق می گیرد یعنی}$$

بنابراین کل مبلغ می شود $P(1+i) + iP(1+i)$ که پس از فاکتورگیری عبارت فوق بصورت زیر در می آید.

$$P(1+i)(1+i) \quad \text{یا } P(1+i)^2 \quad \text{و این محاسبه در پایان سال پنجم می شود، } P(1+i)^5.$$

اگر عبارت فوق را برابر F قرار دهیم ارزش سرمایه یا طلب ما در پایان سال پنجم بصورت

زیر است:

$$F = 38395078400(1+18.5\%)^5$$

$$F = 38395078400(1/185)^5$$

$$F = 38395078400 \times 2.769 = 10631592089$$

$$10631592089 - 38395078400 = 67920893689$$

در صورتیکه برق بصورت نقد فروخته شود در پایان سال پنجم با بهره بانکی رقمی حدود ۶۸

میلیارد ریال بهره اقتصادی بدست خواهیم آورد. (۳)

حال باتوجه به اینکه مانده بدهی بصورت فروش تعهدی هر ساله افزایش خواهد یافت و مانده

بدهی در شرکت نمونه در پایان سال پنجم برای سالهای بعد ثابت فرض شد، در صورتیکه به روش فعلی کارادامه داشته باشد، ارزش طلب در پایان سال پنجم بشرح زیر محاسبه خواهد شد. (۴)

$$P = \frac{F}{(1+i)^n} = \frac{38395078400}{2/769} = 13866044925$$

$$38395078400 - 13866044925 = 24529033475$$

کاملاً مشهود است که در پایان سال پنجم طلب فعلی شرکت نمونه به مبلغ ۲۴۵۲۹۰۳۳۴۷۵ ریال کاهش یافته است. (در صورتیکه بهره و مانده بدهی مشترکین را ثابت فرض کنیم).

نتیجه گیری و پیشنهادات:

شرکت نمونه نزدیک به یک میلیون مشترک دارد که بیش از ۵۰٪ درآمد آن مربوط به حدود ۱۲۰۰۰ مشترک است (مشترکین سی کیلووات به بالا)، بایستی روشی را انتخاب کرد که حداقل همزمان با فروش انرژی یا به تعبیری مصرف انرژی بهای آن از مشترک دریافت گردد. برای این کاری باید ارزش انرژی را از مشترک بر اساس زمان مصرف و محاسبه ارزش زمانی پول دریافت نمود. مثلاً اگر مشتری در فروردین ماه انرژی را مصرف نماید پول آن باید در تاریخ شانزدهم همان ماه محاسبه و دریافت گردد، و اگر قبل از فروردین صورت حساب صادر و دریافت شد، $-a$ (ارزش زمانی پول برای فاصله پانزده روز در نظر گرفته شده است) و اگر بعد از ۳۱ فروردین دریافت شد صورت حساب $+a$ محاسبه و صادر گردد. بهر حال نرخ متوسط دوره مصرف با $\pm a$ منطقی و صحیح است.

برای انجام کار بایستی دو گزینه را مشخص و انتخاب را بعهده مشترک گذاشت. چون لازم است در صورتیکه مشترک بخواهد پول برق را قبل از مصرف بدهد صورت حسابی را قبول داشته باشد، بنابراین بایستی مدلی را پیشنهاد کرد که اگر او خواست بهای برق مصرفی اش را بصورت پیش پرداخت بدهد تشویق شود و اگر خواست بعد از مصرف انرژی بهای آنرا پرداخت کند کاهش ارزش زمانی پول را در مدت تأخیر در پرداخت صورت حساب و مصرف انرژی پرداخت نماید. این مدل در مرحله اول برای مشترکین دیماندی که تعداد آنها معدود است ولی حساسیت آنها در وصول درآمد بالاست، پیشنهاد می گردد.

تدابیر دیگری نیز لازم است که برای انواع مصرف کنندگان در نظر گرفته شود. با توجه به شرایط زمانی بنظرمی رسد بهتر است، پیرامون برق مصرفی نیروهای مسلح و واحدهای نظامی و انتظامی مجدداً استفتاء شود و برای بعضی از مصرف کنندگان در نقاط مهاجرنشین و اقامت فصلی بازمانهای بیشتری صورت حساب صادر گردد. مشترکین بد حساب و حرفه‌ای شناسائی و تنبیهات لازم در نظر گرفته شود. یاد هر دوره حدود ۱۰٪ در صورت حسابها به حساب بستانکاری مشترک منظور و به مبلغ قابل پرداخت آن افزوده گردد. پس از ده دوره مصرف مشترکین یک دوره رابستانکار خواهند بود که این کار می‌تواند ادامه داشته و مشترکین یک دوره قرائت و توزیع رابستانکار باشند. آلترناتیوهای مختلف تشویق و تأخیر را می‌توان به مشترکین پیشنهاد نمود تا خودشان گزینه مورد علاقه خود را انتخاب کنند. ایجاد انگیزه در واحدهای داخلی شرکت برای پیگیری مطالبات یکی از راههای اساسی اصلی است که برای بهبود وضع مطالبات ضروری بنظرمی رسد. بعنوان مثال می‌توان بنابر وضعیت هر شرکت درصدی از بدهیها که خود بخود قابل وصول است را در نظر گرفته و به ازاء درصدهای بیشتر وصولی ارقامی بعنوان تشویق یا کارانه به دست اندرکاران وصول بدهیها پرداخت نمود.

فهرست منابع و مأخذ

- ۱ - ترازنامه‌های شرکت برق منطقه‌ای اصفهان.
- ۲ - آمار سالانه شرکت برق منطقه‌ای اصفهان.
- ۳ - سلطانی، غلامرضا، اقتصاد مهندسی، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز، ۱۳۷۲، ص ۲۵-۲۸.
- ۴ - وستون، فردویوجین بریگام، مدیریت مالی، ترجمه حسین عبده و پرویز مشیرزاده، تهران: انتشارات آگاه، پائیز ۱۳۶۷، ص ۳۰۸ - ۳۲۷.